

GS. TS. LÊ VĂN TƯ

THỊ TRƯỜNG HỐI ĐOẢI

NHÀ XUẤT BẢN THỐNG KÊ

GS. TS. LÊ VĂN TỰ

THỊ TRƯỜNG HỐI ĐOÁI

NHÀ XUẤT BẢN THỐNG KÊ

MỤC LỤC

LỜI MỞ ĐẦU	5
PHẦN MỘT. TỔNG QUAN VỀ THỊ TRƯỜNG HỐI ĐOÁI7	
1. MỖI QUỐC GIA ĐỀU CÓ QUAN HỆ KHÔNG NHIỀU THÌ ÍT VỚI CÁC QUỐC GIA KHÁC VÌ NHU CẦU CUỘC SỐNG VÀ PHÁT TRIỂN KINH TẾ	7
2. PHÂN LOẠI THỊ TRƯỜNG HỐI ĐOÁI	12
3. HÀNG HÓA CỦA THỊ TRƯỜNG HỐI ĐOÁI	134
4. SỰ CAN THIỆP CỦA CHÍNH PHỦ TRÊN THỊ TRƯỜNG HỐI ĐOÁI	139
PHẦN HAI. CƠ CHẾ HOẠT ĐỘNG CỦA THỊ TRƯỜNG HỐI ĐOÁI	150
1. NHIỆM VỤ CỦA THỊ TRƯỜNG HỐI ĐOÁI	150
2. CÁC ĐẶC ĐIỂM CỦA THỊ TRƯỜNG HỐI ĐOÁI	162
3. CÁC LOẠI NGHIỆP VỤ KINH DOANH CHỦ YẾU TRÊN THỊ TRƯỜNG HỐI ĐOÁI	169
4. TÓM LƯỢC VÀ KHÁI QUÁT CÁC NGHIỆP VỤ TRÊN THỊ TRƯỜNG HỐI ĐOÁI	318
BÀI TẬP THỰC HÀNH	360
PHẦN MỘT. BÀI TẬP THỰC HÀNH (LỜI GIẢI Ở PHẦN PHỤ LỤC).....	360
PHẦN HAI. BÀI TẬP THỰC HÀNH (LỜI GIẢI KÈM THEO BÀI TẬP)	386

LỜI NÓI ĐẦU

Thị trường hối đoái được hình thành và hoạt động từ rất lâu trên thế giới. Nó thực sự tối cần thiết cho sự phát triển kinh tế cũng như sự tăng trưởng trong tương lai của một nền kinh tế theo cơ chế thị trường. Ngày nay, xu hướng toàn cầu hóa, khu vực hóa với những đặc trưng tự do hóa thương mại và tự do hóa tài chính ngày càng rộng khắp và mạnh mẽ đã và đang chi phối khuynh hướng và cấu trúc vận động của thị trường tài chính từng quốc gia.

Các doanh nghiệp và các doanh nhân Việt Nam đang chuẩn bị cho bước phát triển mới đánh dấu một trình độ cao hơn của hội nhập quốc tế. Việc hội nhập đó đòi hỏi hệ thống ngân hàng, các nhà xuất, nhập khẩu Việt Nam phải có quan hệ kinh doanh thực sự trên thị trường hối đoái. Để có được thành công, các nhà kinh doanh Việt Nam cần nắm chắc được kỹ thuật nghiệp vụ, các thông lệ quốc tế được áp dụng trên thị trường này và có lẽ trước hết là các kỹ thuật về phòng tránh rủi ro. Các kỹ thuật nghiệp vụ và các công cụ cho các thị trường này đã không ngừng được hoàn thiện và đạt tiêu chuẩn quốc tế hóa đến mức cao độ.

Quyển sách "Thị trường hối đoái" được xuất bản với mong muốn cung cấp cho bạn đọc có thêm tài liệu tham khảo về một lãnh vực hoạt động kinh tế còn hết sức mới mẻ và phức tạp. Quyển sách đề cập đến tất cả các vấn đề liên quan đến thị trường hối đoái, từ các vấn đề cơ bản và đơn giản nhất đến các vấn đề phức tạp liên quan đến các nghiệp vụ hối đoái, kinh doanh tiền tệ và bù đắp rủi ro trong kinh doanh tiền tệ.

Mong rằng, quyển sách sẽ đáp ứng nhu cầu tìm hiểu thị trường hối đoái của các nhà kinh doanh cũng như các bạn sinh viên trong quá trình hoạt động thực tiễn và học tập.

Chúng tôi rất hoan nghênh sự góp ý của bạn đọc để lần xuất bản sau cuốn sách được hoàn chỉnh hơn.

Tác giả

THỊ TRƯỜNG HỐI ĐOÁI

Quyển sách này cung cấp các kiến thức cơ bản về thị trường hối đoái - loại thị trường tài chính lớn nhất trên thế giới. Nếu không hiểu rõ cách vận hành của thị trường hối đoái, việc nghiên cứu tài chính quốc tế sẽ gặp nhiều khó khăn. Thị trường hối đoái bao gồm việc chuyển sức mua từ đồng tiền này sang đồng tiền khác, tiền gửi ngoại tệ, mở rộng tín dụng ngoại tệ, tài trợ ngoại thương, mua bán hợp đồng tương lai và quyền lựa chọn tiền tệ và hoán đổi tiền tệ. Các vấn đề trên không thể trình bày hết trong quyển sách này. Do đó, nó chỉ đề cập các vấn đề chính về cơ cấu tổ chức và cơ chế hoạt động của thị trường ngoại hối.

PHẦN MỘT

TỔNG QUAN VỀ

THỊ TRƯỜNG HỐI ĐOÁI

1. MỖI QUỐC GIA ĐỀU CÓ QUAN HỆ KHÔNG NHIỀU THÌ ÍT VỚI CÁC QUỐC GIA KHÁC VÌ NHU CẦU CUỘC SỐNG VÀ PHÁT TRIỂN KINH TẾ

Sản xuất hàng hóa và phân công lao động đạt đến một trình độ nhất định, đòi hỏi các quốc gia phải có trao đổi hàng hóa để tối đa hóa hiệu quả kinh tế sản xuất. Nhu cầu về hàng hóa, dịch vụ ngày càng đa dạng, thì sự cung ứng không còn diễn ra trong phạm vi quốc gia mà mở rộng ra cả thế giới. Từ đó làm cho hoạt động thương mại và đầu tư quốc tế không ngừng phát triển. Từ giữa thế kỷ 20 trở lại đây, các loại hình quan hệ và hợp tác quốc tế trở nên đa dạng, ngoài mua bán, các nước còn chuyển tiền từ nước này qua nước khác để đầu tư, viện trợ, cho vay...

Hiện nay do quan hệ thương mại và đầu tư quốc tế ngày càng phát triển, việc chuyển đổi một đồng tiền nước này sang đồng tiền nước khác có một ý nghĩa quan trọng đặc biệt. Nếu tất cả các nước trên thế giới đều cùng sử dụng một đơn vị tiền chung như những công dân của một nước trong khuôn khổ của nước đó, thì sẽ không ai cần đến thị trường ngoại hối. Bởi vì thế giới có quá nhiều đơn vị tiền, cho nên mỗi nền kinh tế đều phải có một thị trường để trao đổi giữa đồng tiền này với đồng

tiền khác cho các hoạt động mua và bán với nước ngoài. Với một số nội tệ trong tay, chỉ có thể mua hàng hóa, dịch vụ hoặc tài sản trong nước. Để mua hàng hóa, dịch vụ được sản xuất ở nước ngoài, yêu cầu đầu tiên là phải có đồng tiền của quốc gia đó. Điều này có thể thực hiện được bằng cách bán đồng nội tệ mua đồng ngoại tệ trên thị trường ngoại tệ. Nhờ vậy, thị trường ngoại tệ đã chính thức biến sức mua trong nước thành sức mua của quốc gia khác.

Trong điều kiện nền kinh tế mở, hàng ngày xuất hiện rất nhiều chu chuyển kinh tế, làm nảy sinh các hoạt động thanh toán đối ngoại. Các hoạt động thanh toán cho các chu chuyển này được kết toán thông qua các ngân hàng, trong đó thường tối thiểu có hai ngân hàng tham gia: một ngân hàng nằm ở nước người thụ hưởng và một ngân hàng thuộc nước người thanh toán. Cơ chế thanh toán quốc tế trong ngoại thương thường được tiến hành như sau. Người xuất khẩu hàng hóa dịch vụ sau khi hoàn thành nghĩa vụ giao hàng, ký phát hối phiếu đòi tiền người nhập khẩu; hoặc nhận được lệnh phiếu, séc của người nhập khẩu chuyển tới, thì chuyển cho ngân hàng nước mình nhờ thu số tiền ghi trên các phương tiện thanh toán đó. Các ngân hàng này chuyển các phương tiện thanh toán cho các ngân hàng đồng nghiệp của mình ở nước ngoài yêu cầu đòi tiền hộ ở người mắc nợ, sau đó ghi vào tài khoản Nostro của mình ở ngân hàng đó. Do có ngoại tệ trên tài khoản mở ở ngân hàng đồng nghiệp tại nước ngoài, các ngân hàng ở nước này bán các phương tiện thanh toán ghi bằng ngoại tệ đó cho các thể nhân và pháp nhân nào đó cần ngoại tệ thanh toán cho việc nhập khẩu hàng hóa, chi phí về vận tải, bảo hiểm và cho việc trả nợ và lợi tức của mình ở nước đó. Nghiệp vụ thanh toán của ngân hàng thực hiện bằng cách chuyển một số tiền từ tài khoản của ngân hàng ủy thác

vào tài khoản của ngân hàng nhận ủy thác. Sau đó, số tiền này được ghi vào tài khoản của người hưởng lợi quy định trên các phương tiện thanh toán đó. Hiện nay, tất cả các việc thanh toán giữa các nước đều được tiến hành thông qua ngân hàng và không dùng tiền mặt, nếu có thì chỉ trong những trường hợp riêng biệt. Do vậy, các ngân hàng tập trung ở trong tay mình đa số tuyệt đối các nghiệp vụ ngoại hối. Các nguồn thu ngoại hối của ngân hàng từ các nghiệp vụ: bán hàng hóa ra nước ngoài bằng ngoại tệ; đầu tư vốn ngoại quốc vào trong nước; nước ngoài trả nợ; lãi phát sinh từ các nghiệp vụ đầu tư ra nước ngoài; vận tải phí; bảo hiểm phí; phí ngân hàng hoặc chi phí hoa hồng khác được trả bằng ngoại tệ; bán tài sản ở nước ngoài, bồi thường chiến tranh và các khoản khác của chính phủ, du lịch; các nghiệp vụ khác về phi mậu dịch. Các khoản chi ngoại tệ của ngân hàng về các nghiệp vụ sau: nhập khẩu bằng tiền nước ngoài; đầu tư vốn vào nước khác bằng ngoại tệ; trả nợ vay và lãi bằng ngoại tệ cho nước cho vay, v.v... Tập trung vào trong tay mình các nguồn thu chi ngoại tệ, các ngân hàng thương mại giữ vị trí trung tâm của các hoạt động kinh doanh ngoại tệ, là người cuối cùng hình thành nền tảng doanh thu của thị trường hối đoái¹. Thị trường hối đoái rút cuộc là một thị trường giữa các ngân hàng với nhau, dù chiều dài dây xích nối nó với nền kinh tế thực là như thế nào chăng nữa. Có thể nói rằng, chính các NHTM tạo ra thị trường hối đoái.

¹ Thị trường hối đoái (*Foreign exchange market*): là nơi đồng tiền một nước được mua hay bán bằng đồng tiền nước khác. Theo quan niệm của Mỹ, thị trường này không phải là một địa điểm địa lý, thị trường hối đoái là việc chọn các nhà giao dịch hối đoái và giao dịch tiền tệ với các văn phòng trong các ngân hàng tương ứng của họ và họ liên lạc với nhau trên khắp thế giới bằng điện thoại và telex.

Trước kia, trách nhiệm thanh toán quốc tế giữa các ngân hàng với nhau chủ yếu sử dụng tiền giấy, tiền xu và hối phiếu. Chỉ khi có sự ổn định chính trị vào cuối thế kỷ 19 mới tạo ra một cơ sở rộng lớn của lòng tin cho việc kinh doanh những tài sản "có" tại các ngân hàng thương mại. Trên giác độ kỹ thuật, sự phát triển và áp dụng của điện tín và điện thoại đã góp phần sáng lập ra thị trường hối đoái hiện đại trong những năm đầu thế kỷ 20. Hầu hết các giao dịch đều căn cứ trên thông tin liên lạc trao đổi bằng miệng trước, còn giấy tờ xác nhận thì viết ra sau. Do đó sinh ra những trái phiếu, công cụ giao dịch của những người mua bán ngoại hối. Nếu một giao dịch thông thường được thỏa thuận qua điện thoại, lập tức và dứt khoát trở thành ngã giá, vì các nhà giao dịch luôn làm việc trên lời nói danh dự, thì việc giao hàng thực sự sẽ diễn ra sau hai ngày làm việc, gọi là "ngày giá trị" và không có ngoại lệ.

Trước đây, trong giao dịch hối đoái thực hiện chủ yếu bằng điện thoại trực tiếp giữa phòng giao dịch của ngân hàng ở các nước khác nhau, nhưng sau đó, fax, telex cũng thường xuyên được sử dụng, đặc biệt là trong các giao dịch liên ngân hàng, giao dịch qua hệ thống giao dịch Rơi-tơ (Reuter dealing system) sau đó được nhận bằng văn bản, hoặc điện tín, mặc dù trên thực tế, thỏa thuận mua bán bằng điện thoại giữa các giao dịch viên của ngân hàng vẫn được thực hiện. Các cuộc thương lượng đó phần lớn được ghi âm để kiểm tra lại chi tiết, chủ yếu là tỷ giá, số tiền, kỳ hạn. Trách nhiệm của các giao dịch viên là thay mặt ngân hàng để quyết định mua, bán với đối tác trên thị trường hối đoái trên quyền hạn đã được xác định.

Hiện nay, kỹ thuật viễn thông hiện đại tạo ra các giao dịch hoàn hảo nhất. Reuter dealing system được nối giữa các trung tâm hối đoái, các ngân hàng thương mại trên thế giới

bằng cáp quang quốc tế. Các giao dịch viên giao dịch trên màn hình vi tính thay cho đàm thoại bằng điện thoại, telex và fax. Thí dụ, muốn giao dịch với Bankers Trust company-NewYork, các giao dịch viên của ngân hàng tại Việt Nam chỉ cần bấm code của ngân hàng này là có thể thương lượng, mặc cả một thương vụ mua bán ngoại tệ. Giá cả, lượng tiền, ngày giá trị sẽ được thỏa thuận bằng cách sử dụng bàn phím vi tính và sẽ hiện lên màn hình mà không cần dùng lời nói như trước. Sau đó, người ta cũng có thể xác nhận lại với nhau bằng telex về tính chính xác của các thỏa thuận.

Để có cơ sở kinh doanh hối đoái, Reuter cung cấp những thông tin về kinh tế của thị trường chứng khoán, tài chính, tiền tệ, biến động về tỷ giá hối đoái trên thế giới cùng các nhận định, phân tích, dự báo chiều hướng phát triển của thị trường. Các thông tin này cập nhật đến từng giây, phút do các phóng viên kinh tế Reuter trên khắp hành tinh cung cấp, qua trung tâm của hãng, phát qua hệ thống thông tin viễn thông đến các đài thu của cơ sở thuê bao. Mặc dù vậy, người ta vẫn sử dụng hệ thống giao dịch như trước đây: điện thoại, telex, fax để dự phòng liên lạc khi cần thiết.

Ở các nước phát triển, các quan hệ cung và cầu ngoại hối đều tập trung ở thị trường hối đoái. Thị trường hối đoái là nơi mà ở đó xảy ra việc mua và bán, trao đổi ngoại hối, trong đó chủ yếu là trao đổi, mua bán ngoại tệ và các phương tiện thanh toán quốc tế. Khác với thị trường khác, nơi mà người ta dùng tiền để đổi lấy hàng hóa, trên thị trường hối đoái, tiền được đổi lấy tiền. Nói cách khác, thị trường hối đoái là nơi diễn ra các hoạt động mua bán và trao đổi ngoại tệ, là một cơ chế mà nhờ đó giá trị tương đối của các đồng tiền quốc gia được xác lập. Trung tâm của thị trường hối đoái là thị trường liên hàng, thông qua thị trường liên hàng mọi giao dịch mua